

УДК 81'367.622:[811.161.3 + 811.112.2]

М.М. Кузнецова,
аспірант кафедры беларускага
і тэарэтычнага мовазнаўства ГрДУ імя Янкі Купалы

ФУНКЦЫЯНАВАННЕ БЕЛАРУСКІХ І НЯМЕЦКІХ *NOMINA AGENTIS* У СФЕРЫ ПРАФЕСІЙНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ

Апошнім часам пільная ўвага надаецца вывучэнню агентыўных субстантываў як у айчынным, так і ў замежным мовазнаўстве. У працах беларускіх і нямецкіх навукоўцаў выяўляюцца некалькі аспектаў вывучэння персанальных субстантываў. Найбольшая колькасць прац прысвечана праблемам дэрывацыі асабовых найменняў. На словаўтваральныя асаблівасці гэтай катэгорыі слоў звярталі ўвагу даследчыкі Б. Касоўскі, В. Хацкевіч, П. Вярхоў, М. Паўленка, М. Круталевіч, М. Лукашук, В. Ляшчынская, С. Клундук, В. Варановіч. Дэрывацыя асабовых субстантываў даследавалася Г. Арцямёнкам, П. Сцяцко, Т. Юхо, А. Лукашанцам [1, с. 247]. Сярод нямецкіх навукоўцаў, якія займаліся тэарэтычнымі пытаннямі нямецкага словаўтварэння, трэба адзначыць Erben J.: Einführung in die deutsche Wortbildungslehre [2]; Fleischer W., Barz I.: Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache [3]; Motsch W.: Deutsche Wortbildung in Grundzügen [4]; Naumann B.: Einführung in die Wortbildungslehre des Deutschen [5].

Сярод шматлікіх асабовых найменняў намі разглядаюцца дэвербальныя намінацыі асобы паводле прафесійнай прыметы ў беларускай і нямецкай мовах. Мэта гэтай працы – высветліць, якія з найменняў асобы належаць да прафесійнай дзейнасці і ў якіх сферах яны ўжываюцца. Матэрыялам для даследавання паслужылі беларускія і нямецкія дэвербальныя найменні асобы, вылучаныя метадам суцэльнай выбаркі з тлумачальнага слоўніка беларускай мовы [6] і інтэрнэт-рэсурсу тлумачальнага слоўніка нямецкай мовы Duden online [7].

Пры аналізе прафесійных дэвербальных найменняў асобы ў беларускай і нямецкай мовах мы вылучылі асноўныя сферы іх функцыянавання: вытворчую, гаспадарчую, культурна-гістарычную, сацыяльна-бытавую, грамадска-палітычную, спартыўную, ваенную, сферу адукацыі і выхавання, сродкаў масавай інфармацыі, медыцыны, сферу бізнесу і права.

У сферы **вытворчасці** можна вылучыць некалькі падгруп: тэкстыльная, харчовая, ювелірная, горназдабыўная памысловасць, металургія, тэхніка, сфера высокіх тэхналогій і паліграфія. Што да паасобных падгруп, то тут назіраецца супадзенне семантычнай класіфі-

кацыі ў абедзвюх мовах. Лексічная напаяльнасць паасобных падгруп розная ў кожнай з моў.

Першую падгрупу складаюць найменні асобы агульнапрамысловых спецыяльнасцей, такія як: бел. *накладчык, рэзчык, сартавальнік*; ням. *Fräser m* 'фрэзероўшчык', *Nieter m* 'кляпальшчык', *Schmelzer m* 'плавільшчык; шклавар'. Падгрупа найменняў у сферы будаўніцтва: бел. *збудоўшчык, абмуроўшчык, шпаклёўшчык*; ням. *Einschaler m* 'апалубшчык', *Glaser m* 'шкляр', *Maurer m* 'муляр; тынкоўшчык'. Сярод назваў асобы здабыўной прамысловасці наступная дэвербальныя агентывы: бел. *бурільшчык, свідравальшчык, драбільшчык*; ням. *Hauer m* 'забойшчык', *Steiger m* 'горны майстар, штайгер', *Sucher m* 'шукальнік; горн. старацель'; у галіне тэхнікі і сферы высокіх тэхналогій: бел. *манціроўшчык, канструктар, кадзіроўшчык, счытчык*; ням. *Bedien(end)er m* 'аператар', *Einrichter m* 'наладчык, настройшчык', *Programmierer m* 'праграміст', *Verdater m* 'той, хто займаецца апрацоўкай даных'. Асобную групу складаюць найменні металургічнай прамысловасці: бел. *адліўшчык, сплаўшчык, выдзімальшчык*; ням. *Former m* 'фарміроўшчык, фармавальнік', *Gießler m* 'ліцейшчык', *Walzer m* 'вальцоўшчык, пракатчык'. Найменні асобы харчовай прамысловасці: бел. *засольшчык, вяндляр, дэгустатар*; ням. *Bäcker m* 'пекар, булачнік', *Brauer m* 'бровар', *Käser m* 'сырароб'. Падгрупа найменняў, што належаць да тэкстыльнай прамысловасці: бел. *варсавальшчык, драпіроўшчык, прадзільшчык*; ням. *Färber m* 'фарбавальшчык, фарбар', *Weber m* 'ткач', *Wirker m* 'трыкатажнік, ткач'. Наступная падгрупа *nomina agentis* у сферы паліграфіі і друку: бел. *пералётчык, рэдактар, ілюстратар, рэцэнзент*; ням. *Drucker m* 'друкар; паліграфіст', *Verleger m* 'выдавец', *Herausgeber m* 'выдавец, рэдактар', *Setzer m* 'наборшчык', *Umbrecher m* 'вярстальшчык'. Зафіксавана адно беларускае найменне ў сферы ювелірнай прамысловасці – *пазалотнік* і чатыры нямецкія дэрываты: *Radierer m* 'гравёр', *Tauschierer m* 'інкрустатар', *Vergolder m* 'пазалотчык', *Versilberer m* 'спецыяліст па серабрэнню'.

У структурным плане *nomina agentis* сферы вытворчасці – гэта суфіксальныя назоўнікі.

Ва ўтварэнні 194 беларускіх намінацый асобы ўдзельнічаюць 13 суфіксаў, сярод якіх найбольш прадуктыўныя *-чык/-шчык* і *-льшчык / -ільшчык*. У нямецкай мове да вытворчай сферы належаць 136 *nomina agentis*, з якіх 100 найменняў – дэрываты з суфіксам *-er* і 36 субстантываў з суфіксальнымі фармантамі іншамоўнага паходжання. Сярод іншамоўных фармантаў найбольш прадуктыўны *-eur* (16 назоўнікаў): *Ziseleur m* ‘чаканшчык, гравёр’, *Galvaniseur m* ‘гальванатэхнік; гальванік’, *Konstrukteur m* ‘канструктар, распрацоўшчык’. Астатнія іншамоўныя фарманты *-ator, -ateur, -ant, -or, -ist, -itor, -ling* утвараюць ад 1 да 7 назоўнікаў: *Restaurator m* ‘рэстаўратар’, *Dessinateur m* ‘ткацкі рысавальшчык; мастак-праекціроўшчык малюнкаў, узораў’, *Fabrikant m* ‘фабрыкант’, *Redaktor m* ‘рэдактар’, *Illuminist m* ‘мастак-ілюстратар’, *Editor m* ‘выдавец’, *Zimmerling m* ‘кrapільшчык’.

У **гаспадарчай** сферы выяўлена 25 беларускіх і 22 нямецкіх дэвербальных субстантываў з семантыкай персанальнасці. Найменні гэтай падгрупы належаць пераважна да галіны сельскай гаспадаркі і жывёлагадоўчай сферы: бел. *нарыхтоўшчык, баранавальшчык, даглядчык, буртаўшчык / буртоўшчык, веяльшчык*; ням. *Erfasser m* ‘нарыхтоўшчык’, *Bewirtschaftler m* ‘землекарыстальнік; кіраўнік гаспадаркі’, *Drescher m* ‘малацільшчык’, *Melker m* ‘даяр’, *Verwieger m* ‘вагаўшчык’. У беларускай мове больш за ўсё дэвербальных найменняў асобы з суфіксам *-льшчык* і *-шчык*. Іншыя беларускія фарманты – *-аўшчык, -чык, -нік, -льнік, -атар, -яр, -тух* утвараюць па 1–2 найменняў асобы: *вагаўшчык, разводчык, вязальнік, механізатар, даяр, пастух*. У нямецкай мове большасць найменняў гаспадарчай сферы з суфіксам *-er*, адзінкавыя прыклады з іншамоўнымі фармантамі *-ateur, -ator, -ent, -eur*: *Kooperateur m* ‘кааператар’, *Inventarisator m* ‘інвентарызатар’, *Mechanisator m* ‘механізатар’, *Produzent m* ‘вытворца’, *Selekteur m* ‘селекцыянер’.

Да **культурна-гістарычнай** сферы належаць найменні асоб паводле прафесійнай прыметы ў розных галінах культуры, а таксама гістарычныя назвы розных прафесій. Яны маюць наступныя падгрупы: гістарычную, рэлігійна-культавую, забаўляльную, сферу літаратуры і мастацтва. Некаторыя найменні спалучаюць у сабе прыкметы некалькі падгруп, напрыклад, могуць з’яўляцца назвамі гістарычных прафесій у той ці іншай галіне: бел. *пісар, прыказчык*; ням. *Verweser m* ‘гіст. правіцель, рэгент’, *Mandator m* ‘пасол у візантыйскай імперыі’, *Liktor m* ‘суправаджальнік высокага чыноўніка ў старажытным Рыме’.

Акрамя таго, вылучаны найменні асобы, якія маюць адзнакі як прафесійнай, так і непрафесійнай дзейнасці, напрыклад: бел. *калекцыянер, інсцэніроўшчык, парадыст, танцор*; ням. *Erzähler m* ‘апавядавальнік’, *Vorsänger m* ‘запявала, саліст хору’, *Jodler m* ‘спявак (які спявае на тырольскі лад), ёдлер’, *Unterhalter m* ‘забаўнік, арганізатар забаў’.

Сярод вызначаных падгруп у беларускай мове найбольшая лексічная напоўненасць вызначаецца ў забаўляльнай сферы. Тут паводле прафесійнай прыметы выяўлены 17 дэвербальных агентываў, большасць якіх утворана пры дапамозе суфікса *-ёр*: *рэжысёр, грывёр, гастралёр, жангёр*. Роўныя па прадуктыўнасці ў дадзенай падгрупе суфіксы *-шчык* і *-атар (-ятар)*, пры дапамозе якіх утвораны па тры найменні. Адзінкавыя ўтварэнні з суфіксамі *-ак, -ант, -ент, -ор*: *спявак, канцэртант, экспанент, дырыжор*. У астатніх падгрупах па 4–5 беларускіх аддзяслёных найменняў асобы, напрыклад: *каталагізатар, размалёўшчык, прапаведнік, званар, служыцель*. Усяго ў беларускай мове зафіксавана 27 дэвербальных найменняў у культурна-гістарычнай сферы. Сярод словаўтваральных фармантаў культурна-гістарычнай сферы тры найбольш прадуктыўныя беларускія суфіксы: *-ёр, -атар(-ятар), -шчык*.

У нямецкай мове культурна-гістарычная сфера вельмі насычаная дэвербальнымі агентывамі. Тут выяўлена 85 намінацый асоб, з якіх 32 адзінкі ўтвораны пры дапамозе нямецкага суфікса *-er* і 53 субстантывы з іншамоўнымі суфіксальнымі фармантамі. Найбольш прадуктыўныя з іх *-ist* (15 назоўнікаў) *Komponist m* ‘кампазітар’, *Porträtist m* ‘партрэтыст’, *-eur* (11 назоўнікаў) *Akteur m* ‘акцёр’, *Souffleur m* ‘суфлёр’, *-ator* (10 назоўнікаў) *Deklamator m* ‘дэкламаатар’, *Inszenator m* ‘інсцэніроўшчык’, *-ant* (5 назоўнікаў) *Musikant m* ‘музыкант’, *Zebrant m* ‘цэлебрант’. Ад аднаго да трох найменняў утвараюць фарманты *-at, -itor, -or, -ent, -ateur, -iteur*.

Для **сацыяльна-бытавой** сферы характэрныя дэвербальныя найменні асобы, якія абазначаюць прафесіі, звязаныя з адносінамі паміж людзьмі або групамі людзей (сацыяльны аспект) і суадносяцца з іх побытам: *кухар, паршчык, ратавальнік, ліквідатар*. Да сацыяльна-бытавой сферы, у межах якой мы разглядаем таксама сферу паслуг і транспарту, належаць 63 беларускія і 95 нямецкіх *nomina agentis*. Па лексічнай напоўненасці ў беларускай і нямецкай мовах першае месца займае сфера паслуг (па 31 і 48 найменняў адпаведна): бел. *прадавец, шавец, расфасоўшчык, рэгістратар*; ням. *Zuschneider m* ‘закрой-

шчык', *Friseur m* 'цырульнік', *Spüler m* 'пасудамыйка'. Большасць беларускіх дэрыватаў гэтай падгрупы ўтворана пры дапамозе суфікса *-шчык*: *прасаўшчык*, *мыйшчык*, *запраўшчык*; у нямецкай мове – з суфіксам *-er*. *Servierer m* 'сервіроўшчык', *Näher m* 'шавец', *Wäscher m* 'работнік пральні'.

Значная колькасць дэвербальных агентаў сацыяльна-бытавой сферы кваліфікуюцца як найменні агульнага ўжытку, г. зн. характэрныя для прафесійнай і прафесійнай сферы дзейнасці асобы, напрыклад: бел. *ахоўнік*, *мадэрнізатар*, *ратаўнік*; ням. *Fahrer m* 'шафёр, вадзіцель; яздок; веласіпедыст; матацыкліст', *Einweiser m* 'інструктар', *Vermittler m* 'пасрэднік'; у сферы паслуг: бел. *прасавальшчык*, *прыбіральшчык*, *разносчык* і ням. *Ausläufer m* 'пасыльны, разносчык', *Diener m* 'слуга, служка; высок. служыцель'.

Да сферы транспарту належаць такія найменні, як *праваднік*, *вадзіцель*, *рэгуліроўшчык*, *фрахтавальнік* у беларускай мове і *Lenker m* 'рулявы, стэрнавы, шафёр, кіроўца', *Franzer m* 'штурман', *Fuhrwerker m* 'фурман', *Flößler m* 'паромшчык' у нямецкай мове. Асобна вылучаюцца найменні з агульнай семантыкай, звязанай з транспартнымі паслугамі і пагрузачна-разгрузачнымі работамі: бел. *фрахтавальнік*, *перавозчык*, *загрузчык*, *пагрузчык*; ням. *Verfrachter m* 'фрахтавальнік', *Takeleer m* 'такелажнік', *Auflader, Lader m* 'грузчык', *Ablader m* 'разгрузчык'.

Што да структуры азначаных дэвербальных агентаў, то пераважная большасць іх у беларускай мове ўтвараецца пры дапамозе суфікса *-шчык*, амаль у тры разы менш прыкладаў з суфіксам *-чык*, які займае другое месца па прадуктыўнасці. Нязначная колькасць найменняў з *-льнік*, *-льшчык*, *-атар*, сустракаюцца адзінкавыя дэвербальныя дэрываты з суфіксамі *-ар*, *-нік*, *-цель*, *-іст*. У нямецкай мове каля 60 % сацыяльна-бытавой сферы складаюць *nomina agentis* з суфіксам *-er*, найбольш прадуктыўнымі іншамойнымі суфіксамі з'яўляюцца *-ator* (12 субстантываў) *Administrator m* 'адміністратар', *Kooperator m* 'супрацоўнік', *Agitator m* 'агітатар', *-eur* (9 субстантываў) *Detacheur m* 'работнік хімчысткі', *Masseur m* 'масажыст', *Chauffeur m* 'шафёр'. Фарманты *-ist*, *-ling*, *-ant*, *-or*, *-itor*, *-iteur*, *-ateur* – малапрадуктыўныя, утвараюць ад 1 да 4 субстантываў.

Грамадска-палітычная сфера вельмі насычаная падзеямі і закранае амаль кожнага чалавека. Розныя падзеі, якія адбываюцца ў грамадстве, так ці інакш датычаць вялікай колькасці людзей. Нягледзячы на гэта, вызначыць найменні асобы па прафесійнай прыме-

це ў грамадска-палітычнай сферы досыць не проста. Большасць зафіксаваных слоўнікамі дэвербальных найменняў асобы ў абедзвюх мовах, на нашу думку, належаць да прафесійнай дзейнасці. Некаторыя дэвербальныя агентывы разглядаюцца намі як магчымыя носьбіты прафесійнай прыметы, але з улікам сітуацыі выкарыстання. Так, напрыклад, студэнты, якія падчас выбарчай кампаніі займаюцца агітацыяй на карысць таго ці іншага кандыдата, не з'яўляюцца агітатарамі ў сэнсе прафесійным. Аднак у палітычнай ці ідэалагічнай сферы можна працаваць агітатарам на прафесійным узроўні, выкарыстоўваючы адпаведныя сучасныя тэхналогіі і сродкі агітацыі.

З групы найменняў агульнага ўжытку (як магчымых ва ўжыванні ў прафесійнай сферы) адзначаюцца такія беларускія дэрываты, як дэлегат, змагар, пасланец, дзеяч і нямецкія *Unterhändler m* 'пасрэднік (у перагаворах)', *Denker m* 'мысляр, філосаф', *Anhänger m* 'прыхільнік, паслядоўнік'. Яны могуць выступаць як азначэнні прафесійнай дзейнасці асобы пры ўмове, што канкрэтная асоба прысвяціла сябе гэтай дзейнасці на прафесійным узроўні.

З-за невялікай колькасці дэвербальных найменняў асобы ў грамадска-палітычнай сферы (13 нямецкіх і 14 беларускіх) складана назваць найбольш прадуктыўныя іх фарманты. У беларускай мове зафіксаваны адзінкавыя прыклады з суфіксамі *-чык*, *-цель*, *-атар*: *выведчык*, *правіцель*, *рэфарматар*, у нямецкай – дэрываты на *-er*, *-ent*, *-ant*, *-ar*, *-or*, *-ee* (*ée*, *é*): *Herrscher m* 'уладар, правіцель', *Präsident m* 'прэзідэнт', *Interpellant m* 'дэпутат, які робіць запыт у парламенце', *Kommissar m* 'камісар', *Zensor m* 'цэнзар', *Attaché m* 'аташэ'.

У сферы **адукацыі і выхавання** вылучаюцца дзве асноўныя падгрупы. У склад першай уваходзяць тыя дэвербальныя агентывы, якія датычаць навукова-даследчай сферы: бел. *даследчык*, *выпрабавальнік*, *рэцэнзент*, *вынаходнік*; ням. *Ausgräber m* 'археолог, які праводзіць раскопкі', *Erfinder m* 'вынаходнік, вынаходца', *Erforscher m*, *Forscher m* 'даследчык'. Да другой падгрупы належаць найменні асобы, непасрэдна звязаныя з працэсам навучання і выхавання: бел. *выкладчык*, *выхавальнік*, *куратар*, *стажор*, *экзаменатар*; ням. *Anleiter m*, *Ausbilder m* 'інструктар; кіроўнік; майстар (у вытворчым навучанні)', *Erzieher m* 'выхавальнік', *Lehrer m* 'настаўнік, выкладчык'. У структурным плане беларускія аддзяслёўныя найменні асобы сферы адукацыі і выхавання – гэта суфіксальныя дэрываты

з фармантамі *-льнік, -чык, -атар, -ент, -нік, -ор*. У нямецкай мове акрамя суфікса *-er* выкарыстоўваюцца іншамоўныя фарманты *-ent, -ant, -and, -ling, -or, -ar, -ator, -itor*, якія ўтвараюць па 1–5 назоўнікаў.

У беларускай і нямецкай мовах **эканамічная** сфера мае большую напаяўняльнасць лексічнымі адзінкамі паводле прафесійнай прыметы ў параўнанні з **юрыдычна-прававой** сферай. Беларускія намінацыі асобы сферы эканомікі прадстаўлены 17 адзінкамі, нямецкія – 52 субстантывамі, у юрыдычна-прававой сферы – па 7 і 21 адпаведна. Як відаць, нямецкіх агентаў па колькасці прыкладна ў тры разы больш, чым беларускіх у кожнай з узгаданых сфер.

Найбольш прадуктыўны беларускі суфікс эканамічнай сферы *-шчык* (*пастаўшчык, перакупшчык, ацэншчык*), крыху менш лексем з *-атар, -ытар, -ёр* (*арандатар, экспедытар, імпарцёр*) і адзінкавыя субстантывы на *-ар, -яр, -ык, -ец, -энец* (*інвестар, гандляр, аналітык, купец, забеспячэнец*); у словаўтваральным слоўніку беларускай мовы ёсць таксама прыставачна-суфіксальныя дэрываты *пакупец, пакупнік* [8, с. 232]. У нямецкай мове дамінуе суфікс *-er* (35 назоўнікаў): *Händler m* ‘гандляр’, *Zulieferer m* ‘пастаўшчык, дастаўшчык’, *Einnehmer m* ‘зборшчык падаткаў; інкасатар’. Іншамоўныя суфіксальныя фарманты малапрадуктыўныя і ўтвараюць 1–4 найменні.

Для юрыдычна-прававой сферы характэрныя беларускія дэвербальныя агентывы з суфіксам *-льнік* (*страхавальнік, сумяшчальнік, наглядальнік*), а таксама ўтварэнні з фармантамі *-ц-а/-ўц-а*: *абаронца, абвінаваўца*. У нямецкай мове – дэрываты з фармантам *-er* (*Ankläger m* ‘абвінаваўца’, *Schlichter m* ‘трацейскі (міравы) суддзя’) і адзінкавыя прыклады з іншамоўнымі суфіксамі *-ant, -ent, -ator, -eur, -at, -itor, -or*.

Спартыўная сфера адносіцца да ліку мала напаяўненых дэвербальнымі найменнямі асобы ў беларускай мове (11 адзінак): *велагоншчык, гоншчык, фехтавальшчык, трэнер, спаборнік*. Выбар словаўтваральных фармантаў таксама абмежаваны: *-шчык/-льшчык, -ер, -ік*. У нямецкай мове сфера спорту больш шырока прадстаўлена дэвербальнымі найменнямі асобы (44 адзінкі). Тут вылучаюцца некалькі падгруп: назвы спартсменаў розных відаў спорту, якімі займаюцца пераважна прафесійна, бо патрэбна спецыяльная падрыхтоўка (*Sprinter m* ‘спрынтэр’, *Hochspringer m* ‘скакун у вышыню’, *Kugelstößer m* ‘штурхальнік ядра’, *Ringer m* ‘барэц’); назвы гульцоў, асабліва ў гульнях з мячом, характэрныя як

для прафесійнай так і непрафесійнай сфер (*Aufgeber m* *Aufschläger m* ‘той, хто выконвае падачу’, *Ausputzer m, Vorstopper m* ‘гулец лініі абароны’, *Stopper m* ‘цэнтральны абаронца (футбол)’); канатацыйна афарбаваныя *nomina agentis* (*Abstauber m* ‘футбаліст, які забівае выпадковыя галы’, *Bolzer m* ‘грубы гулец (у футболе)’, *Durchreißer m* ‘актыўны нападальнік, прабіўны гулец (у футболе)’). Асноўны словаўтваральны фармант – *-er*, зафіксавана адно найменне з іншамоўным фармантам *-ee* (*ée, é*): *Referee m* ‘рэферы, суддзя, арбітр’.

У абедзвюх мовах аднолькава невялікая колькасць (каля 10 адзінак) аддзяяслоўных дэрыватаў з семантыкай персанальнасці **ваеннай** сферы. Галоўным чынам, дэвербальныя найменні асобы адлюстроўваюць назвы ваенных прафесій: бел. *каліброўшчык, падрыўнік, разведчык*; ням. *Melder m* ‘сувязны, пасыльны’, *Planzeichner m* ‘планшэтыст’, *Einflieger m* ‘лётчык-выпрабавальнік’. Ва ўтварэнні беларускіх *nomina agentis* удзельнічаюць суфіксы *-шчык, -чык, -нік*, а нямецкіх – *-er* і адзінкавыя найменні на *-ant, -eur, -iteur*.

Трэба адзначыць, што ў беларускай мове сфера **медыцыны**, як і ваенная, спартыўная і некаторыя іншыя, не надта напаяўнена дэвербальнымі асабовымі найменнямі. Тут фіксуецца толькі 6 дэрыватаў з семантыкай персанальнасці: *апладняльнік, дэзінфектар, лекар, інтэрн, наркатызатар, стэрылізатар*. Як відаць з прыкладаў, беларускія суфіксы *-атар, -ар, -льнік*, якія ўдзельнічаюць ва ўтварэнні *nomina agentis* у сферы медыцыны, не з’яўляюцца прадуктыўнымі. Зафіксаваны таксама адзін бяссуфіксны дэрыват *інтэрн*.

Што да нямецкіх дэвербальных агентаў сферы медыцыны, іх колькасць таксама невялікая ў параўнанні з іншымі лексічна-семантычнымі падгрупамі. Выяўлены чатыры найменні на *-eur* (*Akupunkteur m* ‘ігла-рэфлексацэрапеўт’, *Magnetiseur m* ‘магнецізер’, *Narkotiseur m* ‘урач-анастэзіёлаг’, *Transplantateur m* ‘урач-трансплантолаг’) і па адным найменні з *суфіксамі -er, -ent, -ator*: *Heiler m* ‘лекар’, *Obduzent m* ‘абдуцэнт’, *Analysator m* ‘псіхатэрапеўт’.

Сфера **СМІ і камунікацыі** з’яўляецца спецыфічнай у плане размежавання найменняў асобы паводле прафесійнай і непрафесійнай прыметы. Безумоўна прафесійнымі з’яўляюцца бел. *рэдактар, дыктар*; ням. *Ansager m* ‘дыктар’, *Anschreiber m* ‘афіцыйны рэпарцёр, каментатар’, *Peiler m* ‘аператар пеленгатарнай станцыі’. Разам з тым, сярод дэрыватаў сферы СМІ ёсць такія найменні, якія могуць адносіцца, у залежнасці ад сітуацыі, як да прафесійнай, так і непрафесійнай сферы:

бел. *інфарматар, паведамляльнік, інтэрпрэ-татар*; ням. *Informator m* 'інфарматар, паведамляльнік', *Informant m* 'тайны паведамляльнік, даносчык, шпіён'. У сферы камунікацыі выкарыстоўваюцца наступныя *nomina agentis*: бел. *дастаўшчык, стэнаграфіст, шыфравальшчык*; ням. *Funker m* 'радыст', *Telefonist m* 'тэлефаніст', *Zusteller m* 'дастаўшчык'. Некаторыя дэвербальныя агентывы сферы камунікацыі кваліфікуюцца як найменні агульнага ўжытку, напрыклад: бел. *адпраўшчык, паведамляльнік, распаўсюджвальнік*; ням. *Absender m* 'адпраўшчык', *Blogger m* 'блогер', *Berichter m* 'карэспандэнт; дакладчык, рэферэнт'.

Такім чынам, у беларускай мове сфера сродкаў масавай інфармацыі і камунікацыі з пункту гледжання лексічна-семантычнай напоўненасці па прафесійнай прыкмеце са-ступае па колькасці найменняў у нямецкай мове і з'яўляецца найменш адзначанай наяўнасцю дэвербальных агентаваў сярод іншых сфер выкарыстання.

На падставе прааналізаванага прыходзім да наступных высноваў. Для ўтварэння дэвербальных найменняў асобы па прафесійнай прыкмеце ў беларускай і нямецкай мовах най-больш прадуктыўным з'яўляецца суфіксальны спосаб. У беларускай мове зафіксаваны адзінкавыя прыставачна-суфіксальныя ўтварэнні. Найбольшую актыўнасць маюць беларускія суфіксы *-чык/-шчык/-льшчык, -нік/-льнік, -ар(-яр), -атар(-ятар)* і нямецкія *-er, -eur, -ator, -ist, -ant, -ent*. Па колькасці дэвербальных найменняў з семантыкай 'дзееч' сфера вытворчасці займае ў абедзвюх мовах першае месца. Сярод вызначаных дэрыватаў існуюць такія, што могуць адносіцца, у залежнасці ад сітуацыі, як да прафесійнай, так і непрафесійнай сферы. У абедзвюх мовах сама менш *nomina agentis* зафіксавана ў сферы СМІ, ваеннай і медыцынскай сферах, хаця ў нямецкай мове большая колькасць дэрыватаў у вызначаных сфе-

рах, чым у беларускай. У гэтых сферах таксама абмежаваны выбар словаўтваральных фармантаў.

ЛІТАРАТУРА

1. Кузняцова, М.М. Вывучэнне персанальных субстантываў у сучасным параўнальным мовазнаўстве / М.М. Кузняцова // *Наука* – 2009: сб. науч. ст.: в 2 ч. / ГрГУ им. Я. Купалы; редкол.: А.И. Борко (отв. ред.) [и др.]. – Гродно: ГрГУ, 2009. – Ч. 1. – С. 241–242.
2. Erben, J. Einführung in die deutsche Wortbildungslehre / J. Erben. – 5., durchges. und erg. Aufl. – Berlin: Erich Schmidt, 2006. – 205 s.
3. Fleischer, W. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache / W. Fleischer, J. Barz. – 4. Aufl., völlig neu bearb. von Irmhild Barz Unter Mitarb. von Marianne Schröder. – Tübingen: Niemeyer, 2007. – 382 s.
4. Motsch, W. Deutsche Wortbildung in Grundzügen / W. Motsch. – 2., überarb. Aufl. – Berlin; New York: de Gruyter, 2004. – 458 S.
5. Naumann, B. Einführung in die Wortbildungslehre des Deutschen / B. Naumann. – 3., neubearb. Aufl. – Tübingen: Niemeyer, 2000. – 90 s.
6. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. / пад рэд. К. Атраховіча. – Мінск: БелСЭ, 1977–1984. – 5 т.
7. Duden online [Электронны рэсурс] / Рэжым доступу: <http://www.duden.de/woerterbuch>. – Дата доступу: 12.03.2013.
8. Словаўтваральны слоўнік беларускай мовы / А.М. Бардовіч, М.М. Круталевіч, А.А. Лукашанец. – Мінск: Беларуская навука, 2000. – 413 с.

SUMMARY

The author makes a research on Belarusian and German deverbal agentives according to the professional characteristics in the word-building and functional aspects. Structural and semantic characteristics of deverbal names are shown, and they are classified into separate lexico-semantic subgroups according to their sphere of use. The materials of the research may be used when dealing with different problems of the Belarusian and comparative linguistics.

Паступіў у рэдакцыю 31.05.2013 г.